

KERESZTÉNY MAGVETŐ.

XXIX. évf.

November—December. 1894.

6-ik füzet.

A Keresztény Magvető 30-ik évfordulója.

A folyóiratok és szemlék nem régi keletűek. Mindössze csak a múlt száz év közepe táján kezdődtek. Akkor indult meg az első folyóirat Angliában, s azóta jöttek szokásba és terjedtek el, mint az ismeretközlésnek új és változatos formái, más országok irodalmaiban. S az angoloknál ma a „Contemporary Review“, a „Nineteenth Century“ és az edinbourghi „Quarterly Review“, s a francziáknál a „Revue des deux mondes“ és a magyaroknál a „Budapesti Szemle“ nemcsak hogy irodalmilag szép és eredményeiben hasznos multra tekinthetnek vissza, hanem a közönségnek mintegy nélkülözhetetlen szükségletévé váltak.

A folyóiratok és szemlék a vallási gondolkozásnak és ismereteknek is fontos közvetítői lettek és a nemzeti irodalomnak figyelmet megérdemlő részei. Nálunk a „Sárospataki Füzetek“, később a „Protestans Tudományos Szemle“ és az újabban keletkezett „Protestans Szemle“ említendők mint ilyenek és a kitűnően szabadelvű vallási iránynak e képviselője, a „Keresztény Magvető“, a mi folyóiratunk.

A Keresztény Magvető 1861-ben indult meg Kriza János hírneves költő és Nagy Lajos tanár szerkesztésében, ki első sorban sürgette egyházunkban egy folyóirat megindítását. Eleinte gyakorlati használatra szánt egyházi beszédek gyűjteménye volt és csak a „Függelék“-ben közölt történelmi és tanügyi tanulmányokat attól a lelkes tudóstól, ki a vállalatnak mindig legmelegebb keblü pártolója, s áldozatkész, kitűnő munkása volt, Jakab Elek történelemírótól és más ügybuzgó barátoktól. Elein nem is jelent meg minden évben, hanem nagyobb időközökben. A 3-ik kötetnél kezdődik a változás, a mikor a vállalat mintegy újra alakittatik, a mikor a történelmi, vallásbölcselemi, tanügyi czikkek és tanulmányok kezdenek előtérbe lépni és a folyóirat pár év mulva füzetekben jelenik meg. Ferencz József mostani püspök ügybuzgalma, lelkesült kitarása tesz ekkor kiváló nagy szolgálatot, ama szerkesztő társaktól támogatva, a kikkel a folyóiratból mintegy tiz kötetet bocsátott ki.

A Ker. Magvető egyik évet a másik után követve, a jövő évvel a 30-ik évfolyamnak néz elébe. Nem bocsátkozhatunk az egyes kötetek jellemzésébe, de a midőn azokra visszatekintünk, jóleső örömmel látunk nem egy dolgot. Jóleső örömmel látjuk azt a vonást, mely mint sugáros szín mindeniken ott van, mely a szabadelvű keresztény iránynak visszatekintése, mely a politikai szabadelvűségnek leghivebb szövetséges társa; jóleső örömmel azt a vallásszeretetet, mely nemcsak a szorosán vett egyházi beszédekben lángol, hanem előmlik ama történelmi tanulmányokon is, melyek a szellemi előhaladásért magasabb és tisztultabb eszmékkel küzdő egyháznak dicsőteljes multjából egy-egy részletet tárnak szemeink elé. Jóleső örömmel látjuk, hogy amaz eszmei áramlatok, melyek az évek során az emberi gondolkodásban felmerültek, átmennek eme lapokon, hogy egy részük visszaütközzék a vallásos világnézetet követő ész józan bírálatán, a másik pedig, a célirányos fejlődés átszálljon azon, mint olyan, melyben a hit és a tudomány összhangzó egységben van, mely nézet fejtegetésében nálunk mindig a legelől járt a hazai tudományosság eme disze, a mi nagy tanítómesterünk, Brassai.

Bárminő eszméket hozzon elő a jövő, a szabadelvű kereszténység a gondolkozó és hívő lélek előtt igazolni fogja magát és hivatva van arra, hogy egy józan és egészséges miveltségért továbbra is közremunkáljon, szóban és irodalomban.

PÉTERFI DÉNES.

Egy új történetbölcséleti rendszer.¹⁾

Rocholl Rudolf: Die Philosophie der Geschichte. Darstellung und Kritik der Versuche zu einem Aufbau derselben. I. 1878. II. Der positive Aufbau 1893. Göttingen. Vandenhoeck u. Ruprecht.

Az a kérdés, hogy mi a történelem? Az emberbe, mint a történelem themájába, alakítójába adott dispositiók kifejlődése, kibontakozása; tehát a történelem egész épületét az ember lelkébe adott tehetségek összhangzó összesége teszi. Ez nem határozatlan lét, hanem jelzői vannak, egysége a létnek és alaknak; tehát a tört. anyaga az ember, a mely terv és alaki elv is egyszersmind (II. 67.) Meghatározásából önként foly, hogy a történelem fogalma csak az embert, mint kis világot, mint mikrokosmost foglalja magában, a makrokosmost kizárván a körből.

És a történelem bölcsészete? „Verständigung der Menschheit über sich selbst.“ (II. 40.) Lényeges kérdés most az, hogyan viszonylanak a bölcsélet és történelem egymáshoz?

---

¹⁾ A göttingai egyetem bölcsészeti facultása 1874. június 6-án pályadíjat tűzött ki e tételre: „Adassanak elé a kísérletek, melyek az ó-kortól kezdve a történelem bölcséletére tétettek.“ A kérdés rövid, de sok nyelv és irodalom ismeretet, nagy tudást, széleskörű olvasottságot, sok ismeretet követel. A pályadíjat Rocholl nyerte el. Ez első kötet magában önálló egésznek alkot. De szerzőnek már akkor célja volt, hogy a negatív kritikai részt egy pozitív részszel kiegészítse, a mely a II. kötetben előttünk áll. Rocholl R. (Ruprecht göttingai könyvkiadó szívessége folytán közöljük) szül. 1822. Waldeck fejedelemségben. Iskolái végeztével a jeni egyetemen theológiát hallgatott s vizsgái letévése után Bécsben egy grófi családnál házi nevelő lett. Később hazájába hivatott papnak, de néhány év múlva lemondott állásáról, mert a reformátusok és lutheránusok közt létrejött „unióval“ nem tudott kibékülni. Nemsokára megint papi állást kapott s néhány év múlva Göttingában püspöknek választott. Itt 8–9 évig volt, de a consistoriummal való meghasonlás miatt lemondott állásáról, később megint pap lett Boroszlóban. A papságról 1891-ben lemondott, de megtartotta „Kirchenrath“ rangját. A greifswaldi egy. a theologiai doctor honoris causa czimmal tüntette ki. Jelenleg a németországi ev. egyház történetét dolgozik.